

УДК 316.33: 364-4

Лапіна Марина Дмитрівна

кандидат психологічних наук, доцент

ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет»

Лапина Марина Дмитриевна

кандидат психологических наук, доцент

ГВУЗ «Приазовский государственный технический университет»

Larina Maryna

Candidate of Science in Psychology, Associate Professor

Pryazovskyi State Technical University

Васильев Дмитро Олексійович

студент

ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет»

Васильев Дмитрий Алексеевич

студент

ГВУЗ «Приазовский государственный технический университет»

Vasyliiev Dmytro

Student of the

Pryazovskyi State Technical University

СОЦІАЛЬНА БЕЗПЕКА В ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ

СОЦИАЛЬНАЯ БЕЗОПАСНОСТЬ В ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ СОЦИАЛЬНЫХ РАБОТНИКОВ

SOCIAL SECURITY IN THE PROFESSIONAL ACTIVITY OF SOCIAL WORKERS

Анотація. У статті розглянуто зовнішні та внутрішні складові соціальної безпеки фахівців та специфіку її прояву в діяльності соціальних працівників. Зазначено, що забезпечення соціальної безпеки дозволяє контролювати соціально-професійну ситуацію в умовах негативного розвитку, сприяє професійній самореалізації та здатності протистояти кризам, стагнації, деформаціям, що спричинені професійними змінами.

Ключові слова: соціальна безпека, соціальна робота, професійна діяльність.

Аннотация. В статье рассмотрены внешние и внутренние составляющие социальной безопасности специалистов и особенности их выражения в деятельности социальных работников. Указано, что обеспечение социальной безопасности дает возможность контролировать социально-профессиональную ситуацию в условиях негативного развития, способствует профессиональной самореализации и способности противостоять кризисам, стагнации и деформациям, вызванным профессиональными изменениями.

Ключевые слова: социальная безопасность, социальная работа, профессиональная деятельность.

Summary. The article considers the external and internal components of social security of specialists and the specifics of its manifestation in the activities of social workers. It is noted that ensuring social security allows to control the socio-professional situation in the conditions of negative development, promotes professional self-realization and ability to resist crises, stagnation, deformations caused by professional changes.

Key words: social security, social work, professional activity.

В умовах соціально-економічної кризи та збройного конфлікту в Україні значно підвищується актуальність та значущість відчуття безпеки особи, особливо її соціальної складової. Явища безробіття, нелегальної зайнятості, трудової міграції та бідності, що розповсюджуються в суспільстві на перший план висувають проблематику забезпечення соціальної безпеки в професійній діяльності. Це особливо стосується фахівців соціальної роботи, які беруть на себе тягар усіх соціальних негараздів суспільства. Тому розуміння чинників, що впливають на безпеку є важливими аспектами підвищення ефективності праці та якості соціального забезпечення населення в ситуації соціальних ризиків. Аналіз сучасних наукових публікацій показав, що соціальна безпека є необхідною умовою для вдалого розвитку держави та суспільства.

Тематика проблем соціальної та соціально-психологічної безпеки була розглянута в працях таких авторів, як І. О. Баєва, О. В. Барковська, В. Г. Бульба, Б. М. Данілішин, А. О. Деркач, Т. С. Кабаченко, А. В. Меляков, В. А. Скуратівський та інші. Проте досить невелика кількість уваги приділена саме соціальній безпеці в професійній сфері, зокрема в діяльності фахівців соціально-економічних професій. Відтак метою статті є визначення детермінант соціальної безпеки в професійній діяльності соціального працівника.

З правової точки зору соціальна безпека реалізується через особисту безпеку (яка зображена, наприклад, у декількох документах ООН). Концепція особистої безпеки охоплює широкий спектр прав людини, гарантованих і захищених на національному рівні, що вимагає спільних міждержавних зусиль з їхнього захисту. Проте, соціальна безпека не може бути гарантована тільки документами офіційних і неофіційних органів влади. Вона також вимагає сприятливих соціально-економічних, соціально-політичних та психологічних умов.

Поняття «соціальна безпека» є фундаментальною категорією, але надто переобтяженою й широкою. Концепт соціальної безпеки вченими трактується по-різному. Так, К. Барковська характеризує соціальну безпеку як стан стабільного захисту життєво важливих інтересів особистості, суспільства і держави від викликів і загроз, що виникають у всіх сферах життя, та залежать один від одного й дій суб'єктів безпеки, під час її забезпечення [1]. В. Скуратівський цей концепт трактує як складову національної безпеки, що визначає стан захищеності життєво важливих інтересів суспільства, держави від внутрішніх та зовнішніх загроз, а також від загрози соціальним інтересам [3]. В. Бульба й А. Меляков розуміють соціальну безпеку як стан захищеності цілей, ідеалів, цінностей і традицій людини, сім'ї, народу, їхніх способу та рівня життя й культури, заохочення та розвитку прав і обов'язків людини незалежно від раси, статі, мови та релігії [2]. Отже,

поняття соціальна безпека охоплює як рівень захищеності інтересів людини, суспільства, держави, так і гарантії захисту інтересів соціальних суб'єктів від загроз зовнішнього та внутрішнього характеру.

Щодо професійної діяльності, можна виділити зовнішні та внутрішні складові соціальної безпеки. До зовнішніх належать дії суспільства, держави які впливають, та забезпечують безпеку соціального працівника (гідний рівень життя, стабільна соціально-економічна сфера держави, безпечне соціальне середовище). Це сфера соціальної політики держави, здатності влади впливати на процеси, що відбуваються в соціальній сфері, здійснювати необхідні соціальні реформи, забезпечувати соціальну стабільність у суспільстві. До зовнішніх чинників належить і забезпечення ефективного менеджменту, наукової організації праці в закладах на основі досягнень науки й техніки, гігієни, фізіології та психології праці. Науковий підхід до організації трудового процесу показує лад, організованість, культуру праці фахівців і сприяє формуванню відповідних якостей особистості.

Серед стандартів соціальної безпеки можна виділити сприяння розвитку людського потенціалу, підвищення рівня життя, підвищення якості трудового життя, забезпечення захищеності сім'ї та якісних послуг охорони здоров'я, підняття рівня освіти, її якості та доступності, розвиток послуг сфери культури та покращення екологічної ситуації. З огляду на людський чинник, професійна безпека реалізується в таких напрямках як запобігання нещасних випадків на виробництві, підвищення професіоналізму фахівця, що забезпечує безпеку в діловому спілкуванні та враховує психологічний характер загроз, створення механізмів для організації безпечної поведінки тощо.

Через суттєву психологічну та емоційну напруженість професійної діяльності, соціальна безпека працівників соціальних служб пов'язана переважно з особистою та особистісною безпекою. Ця складова віддзеркалює загальний рівень психічного здоров'я суспільства, рівень освіти, морального, духовного розвитку громадян. Від особистої безпеки залежить економічна та кадрова безпека, можливість підвищення кваліфікації, та, як наслідок, підвищення ефективності праці. Внутрішні чинники соціальної безпеки зумовлені особистісним ставленням фахівця соціальної роботи щодо власної соціальної безпеки/ захищеності. Це відбувається через власну інтерпретацію цінності життя, самозахисту, саморозвитку, власну відповідальність за своє життя, здоров'я та відповідальність за стан соціальної безпеки суспільства загалом. Постійні стресові ситуації, з якими стикається соціальний працівник під час складної соціальної взаємодії з клієнтом, постійне проникнення в сутність соціальних проблем клієнта, особиста незахищеність та інші морально-психологічні чинники впливають на здоров'я соціального працівника.

Отже, потреба в безпеці передбачає наявність сталого соціального устрою і внутрішньої самоорганізації працівника, за якої він може забезпечувати та підтримувати безпечно середовище на належному рівні, мати задовільні умови для життя та праці, а також бути спроможним зберігати своє здоров'я в належному стані. Одним із критеріїв соціальної безпеки, як фахівця, так і суспільства загалом, є наявність можливостей реалізовувати свої права, мати здатність до самовираження на всіх рівнях (особистісному, соціальному, суспільному).

Забезпечення соціальної безпеки в діяльності соціального працівника сприяє підвищенню ефективності праці та дає нагоду особистості професійно розвиватися. Наявність соціальної безпеки перед-

бачає вміння особистості стабілізувати соціально-професійну ситуацію в умовах негативного розвитку, всебічно розвивати професійний і психологічний потенціал для протистояння кризам, стагнації, деформаціям, які спричинені професійними змінами. Розглянувши складові соціальної безпеки можна сказати, що для її забезпечення у професійній діяльності необхідно враховувати соціальні та особисті інтереси, які б відтворювали фундаментальні цінності та спрямованість особистості. Брак підтримки з боку держави чи організації щодо забезпечення окремих складових соціальної безпеки в професійній діяльності негативно впливає як на фахівців, так і на суспільство загалом.

Література

1. Барковская Е. В. Безопасность жизнедеятельности: оценка риска техногенных аварийных ситуаций: учеб. пособие / Е. В. Барковская. СПб.: Изд-во СПб ГПУ, 2003. 84 с.
2. Бульба В. Г. Механізми забезпечення соціальної безпеки на рівні регіону: практика реалізації: монографія / В. Г. Бульба, А. В. Меляков. Харків: ХарПІ НАДУ «Магістр», 2010. 445 с.
3. Скуратівський В. А. Основи соціальної політики: навч. посіб. / В. А. Скуратівський. К.: Вид-во МАУП, 2002. 200 с.